

El procés de reforma de l'ensenyament al qual ens trobem immersos no pretén significar només una modificació de l'estructura del sistema educatiu sinó quelcom de més profund: un canvi en la pràctica educativa. Entre altres, es plantegen uns canvis curriculars que responguin a la necessitat de connectar amb els interessos dels alumnes -i, per tant, amb la problemàtica del seu entorn-, i amb la de fer-lo conscient de la necessitat de preservar el seu patrimoni i de desenvolupar valors de respecte i de solidaritat.

El canvi de la pràctica educativa -és a dir, de com s'ensenya i de com s'aprèn- depèn en gran mesura dels sabers teòrics i pràctics i de l'actitud del professor. I aquesta és la causa de l'atenció creixent que des de l'Administració, col·lectius professionals i sindicats d'ensenyants es dona a la formació inicial i continuada dels docents. En efecte, una preparació professional que combini adequadament la reflexió sobre allò que es fa i la convicció sobre la validesa del treball en equip permeten al professor adaptar la seva pràctica docent als avenços del coneixement científic, tècnic i pedagògic i garanteixen, a més, la possibilitat de convertir la tasca d'ensenyar en un quefer científic.

L'Administració educativa Central ha establert uns mínims quant al currículum vàlid per a tot l'Estat, i ha deixat un marge de decisió a les Comunitats autònomes -dissortadament, només a les que tenen competències plenes en educació, que no és el nostre cas- i al propi professorat quant als nivells de concreció més propers al centre, l'aula i l'alumne.

Per altra banda, també és un aspecte positiu la incorporació explícita als objectius generals de les distintes Etapes educatives d'aspectes relacionats amb l'Educació Ambiental. Així, per exemple, a l'Educació Secundària Obligatoria apareixen quatre objectius que en fan referència més o menys directa:

h) Conèixer les creences, actituds i valors bàsics de la nostra tradició i patrimoni cultural, valorar-los críticament i triar aquelles opcions que afavoreixin millor el seu desenvolupament com a persones.

i) Analitzar els mecanismes bàsics que regeixen el funcionament del medi físic, valorar les repercussions que tenen sobre ell les activitats humanes i contribuir activament a la defensa, conservació i millora d'aquell com a element determinant de la qualitat de vida.

j) Conèixer i valorar el desenvolupament tecnològic, les seves aplicacions i la seva incidència en el seu medi físic i social.

k) Conèixer i apreciar el patrimoni cultural i contribuir activament a la seva conservació i millora, entendre la diversitat lingüística i cultural com a un dret dels pobles i dels individus, i desenvolupar una actitud d'interès i respecte cap a l'exercici d'aquest dret.

Això permet clarament, des del nostre punt de vista,

que els professors interessats en l'Educació Ambiental tinguin la possibilitat d'introduir-la en les seves àrees o matèries.

Allò que ens cal per fer Educació Ambiental

Emperò, aquesta nova forma de treball, que requereix indispensablement la participació activa del professor com a elaborador del currículum exigeix uns coneixements i una formació metodològica dels quals ens trobem mancats la majoria de nosaltres. Perquè l'adopció de la dimensió ambiental als currículums -o l'aparició, en el llenguatge de l'Administració, d'una "àrea transversal" corresponent a l'EA- requereix uns coneixements, aptituds i actituds específics que no es donen significativament entre els professors i professores. Aquests són, a tall d'exemple, alguns dels més importants:

- Coneixement dels trets teòrics que defineixen l'Educació Ambiental. Al nostre entendre, aquests van molt més enllà del que seria una pura "urbanitat" o un ensenyament actiu, per convertir-se en una proposta educativa amb aspiració a orientar les persones i els grups humans cap a una nova relació amb el medi (que ve a ser el mateix que un nou ordre de relacions socials). Per tant, no es tracta simplement d'una substitució de continguts tradicionals per altres de més propers a l'experiència de l'alumne; l'aspecte fonamental és, en canvi, el relatiu a les adquisicions actitudinals de responsabilitat i solidaritat i en un canvi de comportament respecte al medi ambient.

- Coneixement rigorós del funcionament del medi ambient, incloent l'element humà i social, amb l'Ecologia com a ciència de la globalitat, fornidora de conceptes estructurants (Giordan 1893), i amb una perspectiva sistèmica que accepti l'existència d'un marge d'autonomia en la decisió dels homes i dones.

- Coneixement i sensibilització cap als problemes fonamentals del medi ambient que es tradueixi en una ca-

pacitat de situar-los en un context global i en la decisió d'actuar individualment i col·lectivament a escala regional i local.

- Capacitació per a un desenvolupament curricular que prengui la dimensió ambiental com a principi organitzador o, com a mínim, com a element persistent de referència. En aquest sentit, és molt important no limitar la presència de l'EA al currículum d'una o més àrees concretes, sinó fer-lo present al Projecte Educatiu i al Projecte Curricular de Centre, per tal que la perspectiva ambientalista informi el conjunt de l'organització del centre i de la multiplicitat d'interaccions que s'hi generen.

- Capacitació per al desenvolupament d'una metodologia adient als objectius i continguts -conceptuals, procedimentals i actitudinals- escaients a l'EA. En aquest sentit, el treball interdisciplinari es mostra particularment convenient per a l'enfocament ambientalista, per tal d'evitar la primacia de la ciència i la tecnologia com a fonts exclusives legitimadores de decisions.

- Coneixement de les propostes existents -Projectes Curriculars, Unitats Didàctiques- dins el camp de l'Educació Ambiental, i dels procediments d'adaptació als distints nivells educatius, i a les característiques regionals, socials, etc. de cada centre.

- Coneixement i desenvolupament dels mètodes adients d'avaluació, especialment els que fan referència a les actituds dels alumnes.

- Coneixement dels recursos ambientals i dels recursos didàctics -materials, equipaments, etc.- i de la seva possible utilització dins una programació.

El desenvolupament de l'Educació Ambiental a l'educació formal ha estat inicialment fruit de l'acció aïllada i voluntarista de professors, individualment i en equip, així com de Moviments de Renovació, d'alguns Centres de Professors, etc. També s'han produït algunes iniciatives institucionals, com ara la creació d'equipaments per a l'EA a la Generalitat de Catalunya o a la Direcció Provincial de Balears, els programes de l'Ajuntament de Palma, els Cursos d'Educació Ambiental de la UNED, els nombrosos Congressos i Jornades realitzats des de l'any 1983, etc.

Encara que amb retard, el Ministeri d'Educació ha posat atenció a les necessitats formatives específiques que planteja l'Educació Ambiental, i a la conveniència d'invertir en recursos materials i humans per propiciar-la. En aquest sentit, els cursos realitzats al CENEAN de Valsaín (Segovia) per formar assessors als CEP poden ser un bon principi, encara que insuficient.

•••••

Una política per promoure l'Educació Ambiental

Sense entrar en una anàlisi que es troba fora de l'abast d'aquest article, aquestes serien algunes de les deficiències o insuficiències que, ara mateix, pateixen les actuacions adreçades a promoure l'EA al sistema educatiu i que aportem per a la reflexió:

1.- La proliferació de materials curriculars que dubtosament responen als postulats bàsics de l'EA però que implícitament trasmeten al professorat una imatge errònia sobre el que és aquesta.

2.- Una formació inicial i permanent insuficients però, a més, adreçades fonamentalment al professor individual i no a l'equip docent, cosa que dificulta en gran mesura la innovació educativa necessària per a la introducció de l'EA.

3.- La descoordinació entre les iniciatives -tant públiques com privades- i un cert excés i contradicció en els missatges que arriben al sistema escolar, que provoquen actituds d'inhibició per part del professorat.

4.- L'excessiu protagonisme de les Ciències de la Naturalesa quant a iniciatives i experiències. Això fa que sovint es confongui l'EA amb un ensenyament actiu de les Ciències Naturals, i que es produeixi el desinterès de professors d'altres àrees que podrien i haurien d'implicar-s'hi.

5.- L'oferta de recursos i equipaments que, al marge d'un sempre discutible plantejament didàctic, apareixen com a experiències singulars, desconnectades del currículum i la pràctica docent, així com de la necessària formació del professorat.

6.- La manca de facilitats organitzatives per a la realització d'experiències educatives en el camp de l'EA, causa de desalè en molts de professors.

7.- Una insuficient investigació sobre les possibilitats concretes i les limitacions dels plantejaments interdisciplinars.

8.- Una manca de coneixements sobre el pensament del professor entès com a "conjunt de processos bàsics que passen a la ment d'aquest quan organitza, dirigeix i desenvolupa el seu comportament pràctic i interactiu a l'ense-

nyament'' (A. Pérez 1987). Es tracta d'un aspecte indispensable, ja que la introducció de la dimensió ambiental als currículums escolars no depèn simplement de l'adquisició de coneixements i destreses per part dels docents sinó, sobretot, d'un canvi en l'actitud d'aquests davant la seva pròpia tasca i, en aquest cas concret, també respecte al medi ambient i la seva problemàtica.

L'Educació Ambiental al sistema educatiu és, doncs, a hores d'ara, una possibilitat explícitament formulada al nou disseny curricular, que obre un camp de possibilitats a la innovació pedagògica. Es tracta emperò, d'un enfocament de la tasca educativa que pot veure's frustrat per la insuficiència o l'absència de les mesures necessàries per canviar la pràctica docent.

Contra la tendència uniformitzadora als currículums de tot el món que constatava recentment el sociòleg John Meyer ("El País", 7/01/92), que fa que "la diferenciació curricular esdevengui un mite", l'Educació Ambiental pot ajudar a evitar que l'"aldea global" sigui també una "aldea homogenia" subordinada, com deia aquest investigador, a "interessos ideològics centrals". Pot contribuir a generar una actitud de solidaritat global des de la defensa i la conservació del propi patrimoni i de la pròpia identitat.

Albert Catalan, Miquel Catany
Professors d'Educació Secundària

Embat

llibres

**ESPECIALITZADA EN PEDAGOGIA
I PSICOLOGIA**

**Servim setmanalment a Menorca,
Eivissa i Formentera a
Escoles, Centres Públics i particulars.**

Pge. Part. Papa Joan XXIII, nº5-E
Centre Comercial "Los Geranios"
07002 Palma de Mallorca

Tel. 71 33 50
Fax 72 04 44

En benefici de la teva salut...

viatges sa
Ramuntana

**Vine amb nosaltres a
l'EXPO'92**

G.A.T.725 C./ 31 desembre, 12 PALMA
Tels. 204600 - 204502-03
L'AGÈNCIA AL SERVICI DEL POBLE MALLORQUÍ